

సూర్యపుత్రం చ సుగ్రీవం శక్రపుత్రం చ వాలినమ్ ।
భ్రాతరాపుపతస్త్వస్తే సర్వ ఏవ హరీశ్వరాః । 31

నశం నీలం హనుమంతమ్ అన్యోశ్చ హరియాధపాన్ ।
తే తార్క్ష్యబలసంపన్నాః సర్వే యుద్ధవిశారదాః ।
విచరంతో ధర్మయన్ దర్పాత్ సింహవ్యాఘ్రమహోరగాన్ । 32

తాంశ్చ సర్వాన్ మహాబాహుః వాలీ విపులవిక్రమః ।
జుగోప భుజవీర్యేణ ఋక్షగోపుచ్చవానరాన్ । 33

తైరియం పృథివీ శూరైః సపర్వతవనార్ణవా ।
కీర్ణా వివిధసంస్థానైః నానావ్యంజనలక్షణైః । 34

తై ర్మేఘబృందాచలకూటకల్పైః
మహాబలైః వానరయూధపాలైః ।
బభూవ భూ ర్భీమశరీరరూపైః
సమాప్యతా రామసహాయహేతోః । 35

ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే సప్తదశస్సర్గః (17)

వాల్మీకిమహర్షినిరచితమై ఆదికావ్యమైన శ్రీ మద్రామాయణమునందలి బాలకాండమునందు పదునేడవసర్గము సమాప్తము

-- * * * --

18. పదునెనిమిదవసర్గము

శ్రీరామావతారమట్టము - విశ్వామిత్రునిఆగమనము.

నిర్వృత్తే తు క్రతౌ తస్మిన్ హయమేధే మహాత్మనః ।
ప్రతిగృహ్య సురా భాగాన్ ప్రతిజగ్ముః యథాగతమ్ । 1

సమాప్తదీక్షానియమః పత్నీగణసమన్వితః ।
ప్రవివేశ పురీం రాజా సభృత్యబలవాహనః । 2

యథార్హం పూజితాస్తేన రాజ్ఞా వై పృథివీశ్వరాః ।
ముదితాః ప్రయయుర్దేశాన్ ప్రణమ్య మునిపుంగవమ్ । 3

సూర్యునిఅంశతో బుట్టిన సుగ్రీవుడు, ఇంద్రునిఅంశతో జన్మించిన వాలీ అను ఇరువురును సోదరులు (ఋక్షరజుని కుమారులు). వానర వీరులందఱును ఈ ఇరువురు సోదరులను, నలుని, నీలుని, హనుమంతుని, మఱియు ఇతరవానర స్రముఖులను ఆశ్రయించియుండిరి. వారందఱును గరుత్మంతునితో సమానమైన బలముగలవారు, యుద్ధవిశారదులు. వారు వనములలో సంచరించుచు తమ బలవరాక్రమములచే సింహములను, పెద్దపులులను, మహా సర్పములను సైతము పీడింపగల సమర్థులు. (31-32)

దృఢమైన బాహువులుగలవాడును, అమిత వరాక్రమశాలియు ఐన వాలీ ఆ భల్లూకములకును కొండముచ్చులకును, వానరులకును ప్రభువై, తన భుజబలముచేత వారిని పాలించు చుండెను. వివిధములైన ఆకారములతోనున్న శరీరములు గలవారును, పలువిధములైన లక్షణములుగలవారును ఐన ఆ వానరవీరులు పర్వతములతో, అడవులతో, సముద్రములతో గూడిన భూమండలమందంతటను వ్యాపించి యుండిరి. మేఘ సమూహములవలెను, పర్వతశిఖరములవలెను మిక్కిలి ఉన్నతులైన వారును, మిగుల బలశాలురును, భయంకరములైన రూపములు, శరీరములు గలవారును ఐన ఆ వానరోసానాయకులు శ్రీరామునకు సహాయపడుటకై ఈ భూమండలమునందు అంతటను నిండియుండిరి. (33-35)

మహాత్ముడైన దశరథమహారాజు ప్రారంభించిన అశ్వమేధ, పుత్రకామేష్ఠి క్రతువులు ముగిసినవి - దేవతలు అందఱును తమ తమ హవిర్పాగములను స్వీకరించి, స్వస్థానములకు చేరిరి. (1)

యజ్ఞదీక్షానియమములు పూర్తికాగానే సేవకులు, సైనికులు, వాహనములు వెంటరాగా రాజు రాణులతోగూడి పురమున ప్రవేశించెను. (2)

యజ్ఞమునకు విచ్చేసిన దేశాధిపతులందఱిని దశరథుడు వారివారి యోగ్యతలనుపరించి సమ్మానించెను. వారును మిక్కిలి సంతోషించి, వసిష్ఠమహర్షికి నమస్కరించి, తమ తమ దేశములకు బయలుదేరిరి. (3)

శ్రీమలాం గచ్ఛలాం తేషాం స్వపురాణి పురాతనః ।
బలాని రాజ్ఞాం శుభ్రాణి ప్రహృష్టాని చకాశరే । 4

గతేషు పృథివీశేషు రాజా దశరథస్తదా ।
ప్రవివేశ పురీం శ్రీమాన్ పురస్కృత్య ద్విజోత్తమాన్ । 5

శాంతయా ప్రయయా సార్థమ్ ఋశ్యశృంగస్సపూజితః ।
అన్వీయమానో రాజ్ఞాథ సానుయాత్రేణ ధీమతా । 6

ఏవం విస్మజ్య తాన్ సర్వాన్ రాజా సంపూర్ణమానసః ।
ఉవాస సుఖితస్తతః పుత్రోత్పత్తిం విచింతయన్ । 7

తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు ఋతూనాం షట్ సమత్యయుః ।
తతశ్చ ద్వాదశే మాసే చైత్రే నావమిశే తిథౌ । 8

సక్షత్రేఽదితిదైవత్యే స్వోచ్ఛసంస్థేషు పంచసు ।
గ్రహేషు కర్కటే లగ్నే వాక్పతావిందునా సహ । 9

ప్రోద్యమానే జగన్నాథం సర్వలోకనమస్కృతమ్ ।
కౌసల్యాఽజనయద్రామం సర్వలక్షణ సంయుతమ్ । 10

విష్ణోరర్చం మహాభాగం పుత్రమ్ ఐక్ష్వాకువర్జనమ్ ।
కౌసల్యా శుశుభే తేన పుత్రేణామితతేజసా ।
యథా పరేణ దేవానామ్ అదితిర్వజ్రపాణినా । 11

భరతో నామ కైకేయ్యాం జజ్ఞే సత్యపరాక్రమః ।
సాక్షా ద్విష్ణో శృతుర్దాంశః సర్వైః సముదితో గురైః । 12

అథ లక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ సుమిత్రాఽజనయత్ సుతా ।
వీరా సర్వాస్త్రకుశతా విష్ణోరర్చసమన్వితా । 13

అయోధ్యనుండి తమనగరములకు వెళ్లుచున్న శ్రీమంతులైన ఆ రాజులయొక్క సైనికులు దశరథుడొసంగిన వస్త్రభరణములకు సంతసించినవారై చక్కగా భాసిల్లిరి. (4)

రాజులందఱును వెళ్లినపిమ్మట శుభలక్షణసంపన్నుడైన దశరథుడు వశిష్టాదిమహర్షులు ముందునకు సాగి సోపుచుండగా పురమున ప్రవేశించెను. (5)

నగరప్రవేశానంతరము దశరథుడు ఋశ్యశృంగుని సాదరముగా పూజించెను. పిమ్మట ఆ మహర్షి తన భార్యయైన శాంతతోగూడి ప్రయాణమయ్యెను. ధీశాలియైన రోమపాదుడు ఆయనను సపరివారముగా అనుసరించెను. వారినందఱిని దశరథుడు కొంత దూరము అనుసరించి, వీడ్చిలిపెను. (6)

దశరథమహారాజు వచ్చినవారినందఱిని వీడ్చిలిపి, మిక్కిలి ఆనందించెను. అనంతరము పుత్రప్రాప్తిని గూర్చి ఆలోచించుచు హాయిగా నివశింపసాగెను. (7)

యజ్ఞము ముగిసిన పిమ్మట ఒక సంవత్సరకాలము గడచెను. పండ్రెండవ మాసమున చైత్రమధ్య నవమినాడు పునర్వసు నాల్గవపాదమున కర్కాటక లగ్నమున కౌసల్యాదేవియందు శ్రీరామచంద్రప్రభువు ఉదయించెను. ఆ సమయమున సూర్యుడు, అంగారకుడు, గురుడు, శుక్రుడు, శని అను ఐదు గ్రహములును తమ ఉచ్చస్థానములయందు అసగా క్రమముగా మేష, మకర, కర్కాటక, మీన, తులారాసులయందు ఉండిరి. కర్కాటక రాశియందు గురుచంద్రులు కలిసియుండిరి. బుధాదిత్యులు మేషమునందుండిరి. జగన్నాథుడును, అన్ని లోకములవారిచే నమస్కరింపబడువాడును, సర్వశుభలక్షణ సంపన్నుడును, మహాభాగ్యశాలియు విష్ణుంశసంభూతుడును, ఇక్ష్వాకువంశవర్జనుడు ఐన శ్రీరాముని పుత్రునిగాగన్న కౌసల్యాదేవి ఎంతయు దన్యురాలు. (8-10)

కౌసల్యాదేవి తనతపఃఫలముగా, చేతియందు వజ్రరేఖలు గలవాడును, మహాతేజశ్శాలియు ఐన శ్రీరాముని పుత్రునిగా పొందెను. దేవతలలో శ్రేష్ఠుడును, వజ్రాయుధమును చేతియందు ధరించువాడును ఐన ఇంద్రుని పుత్రునిగా పొందిన అదితివలె ఆమె ఎంతయు శోభిల్లెను. (11)

సత్యనాకృతిపాలకుడును, సర్వసద్గుణసంపన్నుడును, విష్ణువు యొక్క చతుర్దాంశయైన వాడును అగు భరతుడు కైకేయి యందు జన్మించెను. (12)

భరతజననానంతరము వీరులును, వివిధములైన అస్త్ర, ప్రయోగములయందు నిపుణులును, విష్ణుంశలతో ఒప్పెడి వారును ఐన లక్ష్మణశత్రుఘ్నులు అను కవలలను సుమిత్రాదేవి కనెను. (13)

శ్రీరాముని జన్మలగ్నకుండలి

మేష	వృషభ	మిథున
శు	ర, బు	
	చైత్ర శుద్ధ నవమి, పునర్వసు 4వ పాదము కర్కాటక లగ్నము	గు, చం ల
కు		
		శ

- 1) శ్లోకములు 8,9
- 2) రాజ్య(10వ)స్థానమున పాపగ్రహములు -
- 3) రవి, కుజ, గురు, శుక్ర, శనిలు ఉచ్చస్థానములలో గలరు.⁽¹⁾
- 4) బుధాదిత్యయోగము.
- 5) గురుచంద్రయోగము.
- 6) సుఖ(4వ) స్థానమున శని, చంద్రుడు స్వక్షేత్రములో

భరతుని జన్మలగ్నకుండలి

మేష	వృషభ	మిథున
శు ల	ర, బు	
	చైత్రశుద్ధ దశమి, పుష్యమి మీన లగ్నము	చం, గు
కు		
		శ

- 1) శ్లోకము. 14
- 2) కుటుంబ (2వ) స్థానమున పాపగ్రహములు
- 3) రవి, కుజ, గురు, శుక్ర, శనిలు ఉచ్చస్థానములలో
- 4) బుధాదిత్య యోగము
- 5) గురు చంద్రయోగము
- 6) అష్టమ శని, చంద్రుడు స్వక్షేత్రములో

లక్ష్మణ శత్రుఘ్నుల జన్మలగ్నకుండలి

మేష	వృషభ	మిథున
శు	ర, బు	
	చైత్రశుద్ధ దశమి, ఆశ్లేష కర్కాటక లగ్నము	గు, చం ల
కు		
		శ

- 1) శ్లోకము 15
- 2) రాజ్య(10వ) స్థానమున పాపగ్రహములు
- 3) రవి, కుజ, గురు, శుక్ర, శనిలు ఉచ్చస్థానములలో-
- 4) బుధాదిత్య యోగము
- 5) గురు చంద్రయోగము
- 6) సుఖ(4వ) స్థానమున శని.
చంద్రుడు స్వక్షేత్రములో

(1) రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నుల జన్మకాలములయందు రవి, కుజ, గురు, శుక్ర, శనిలు వారివారి ఉచ్చ రాసులలో ఉండిరి. తత్ఫలమ్ - "పంచోచ్చే లోకనాయకః -" అని జ్యోతిషశాస్త్ర ప్రమాణము - కనుక శ్రీరాముడు లోకనాయకుడు - అనగా 'జగత్ప్రభువు'గా వాసిగాంచెను. తక్కిన వారును జగత్ప్రసిద్దులైరి.

పుష్పే జాతస్తు భరతో మీనలగ్నే ప్రసన్నధీః 14

సార్వే జాతౌ తు సామిత్రి కుశీరేఽభ్యుదితే రవా,
రాజాః పుత్రా మహాత్మానః చత్వారో జజ్జిరే పృథక్ 15

గుణవంతోనురూపాశ్చ రుచ్యా ప్రోష్ఠపదోపమాః,
జగుః కలం చ గంధర్వా నన్యతుశ్చాప్సరోగణాః 16

దేవదుందుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ భాచ్ఛ్చుతా 17

ఉత్పవశ్చ మహా నాసీల్ అయోధ్యాయాం జనాకులః,
రథ్యాశ్చ జనసంబాధా నటనర్తక సంకులాః,
గాయనైశ్చ విరావిణ్యో వాదనైశ్చ తథాఽపరైః 18

ప్రదేయాంశ్చ దదౌ రాజా సూతమాగధవందినామ్,
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ విత్తం గోధనాని సహస్రశః 19

అతిత్యైకాదశాహం తు నామకర్మ తథాఽకరోత్,
జ్యేష్ఠం రామం మహాత్మానం భరతం కైకయీసుతమ్ 20

సామిత్రిం లక్ష్మణమితీశత్రుఘ్నమ్ అపరం తథా,
వసిష్ఠః పరమస్త్రితో నామాని కృతవాంస్తదా 21

బ్రాహ్మణాన్ భోజయామాస పౌరాన్ జానపదానపి,
అదదాత్ బ్రాహ్మణానాం చ రత్నైఃపుష్ప అమితం బహు,
తేషాం జన్మక్రియాదీని సర్వకర్మాణ్యకారయత్ 22

భరతుడు పుష్పమీ నక్షత్రయుక్త మీనలగ్నము నందు
చైత్రశుద్ధ దశమినాడు జన్మించెను. అతడు గురువు యొక్క
క్షేత్రమైన మీన లగ్నమునందు జన్మించుటవలన ప్రసన్నమైన
బుద్ధిగలవాడయ్యెను. లక్ష్మణశత్రుఘ్నులు ఆశ్లేషానక్షత్రయుక్త
కర్కాటకలగ్నమునందు చైత్రశుద్ధ దశమి గడియలలో
జన్మించిరి. ఐదు (రవి, కుజ, గురు, శుక్ర, శని) గ్రహములు
ఉచ్చరాసులలో ఉన్నప్పుడు ఈ నలుగురి జననములు
సంభవించెను. (14-15)

దశరథునకు కలిగిన నలుగురు కుమారులును అన్ని
విధములుగను ఆయునకు తగినవారు. వారిలో ప్రతి
యొక్కరును వేర్వేరుగా విశిష్టములైన గుణములు గలవారు.
పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర నక్షత్రములవలె వారు భాసిల్లు
చుండిరి. రామాదులజననకాలమున గంధర్వలు ఆవ్యక్త
మధురముగా గానముచేసిరి, అస్పరసలు కనులసండువుగా
నృత్యములు చేసిరి, చక్కగా దేవదుందుభులు మ్రోగెను,
అకాశమునుండి పుష్పవృష్టి కురిసెను. (16-17)

దశరథమహారాజునకు పుత్రులుకలిగిన సంతోష
సమయమున అయోధ్యయందంతటను ఉత్సవములు
జరిగినవి. అందు ప్రజలెల్లరును అత్యుత్సాహముతో పాల్గొనిరి.
రాజవీధులన్నియును కోలాహలముతో నిండిపోయెను,
నటీనటులలభినయప్రదర్శనముతోడను, నర్తకులయొక్క
నృత్యవినోదములతోడను విలసిల్లెను, గాన వాద్య గోష్ఠులతోడను
వందిమాగధుల స్త్రోత్రపాఠములతోడను ప్రతిధ్వనించెను. (18)

రాజు పౌరాణికులకును, వందిమాగధులకును
పారితోషికములను ఇచ్చెను. బ్రాహ్మణోత్తములకు వేలకొలది
గోవులను, ధనకనకనస్తువాహనములను దానము చేసెను. (19)

పుత్రులు జన్మించిన పదకొండు దినముల పిమ్మట
దశరథుడు వారికి జాతకర్మనామకరణోత్సవములను
నిర్వహించెను. కులపురోహితుడైన వసిష్ఠుడు ఉత్తమ గుణములు
గల జ్యేష్ఠకుమారునకు 'రాముడు' అనియు, కైకీయీసుతునకు
'భరతుడు' అనియు, సుమిత్రా పుత్రులకు లక్ష్మణుడు,
శత్రుఘ్నుడు అనియు నామకరణములు చేసెను. (20-21)

రాజు బ్రాహ్మణులను, పురజనులను, గ్రామవాసులను
మృష్టాన్నభోజనములతో సంతృప్తిపఱచెను. ఇంకను
బ్రాహ్మణోత్తములకు బహువిధములగు రత్నములను
పుష్పలముగా బహూకరించెను. పిమ్మట దశరథుడు తన
నలుగురు పుత్రులకును అన్నప్రాశన చోలోపనయనాది
సంస్కారములను సకాలమున జరిపించెను. (22)

1) తననద్గుణములచే అందఱిని ఆనందింపజేయువాడు రాముడు. శ్రీరాముని వనవాసకాలమున రాజ్యభారమును వహించువాడు
భరతుడు. రాముని సేవించుటను గొప్పసంపదగా భావించువాడు లక్ష్మణుడు. శత్రువులను హతమునర్చువాడు శత్రుఘ్నుడు.
వారిపేర్లలోగల వైశిష్ట్యము ఇదియే.

తేషాం కేతు రివ జ్యేష్ఠో రామో రతికరః పితుః ।
బభూవ భూయో భూతానాం స్వయంభూ రివ సమ్మతః । 23

సర్వే వేదవిదః తూరాః సర్వే లోకహితే రతాః ।
సర్వే జ్ఞానోపసంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః । 24

తేషామపి మహాలేజా రామస్పృత్యపరాక్రమః ।
ఇష్టః సర్వస్య లోకస్య శశాంక ఇవ నిర్మలః । 25

గజస్కంధేఽశ్వప్యష్టే చ రథచర్యాసు సమ్మతః ।
ధనుర్వేదేచ నిరతః పితృశుశ్రూషణే రతః । 26

బాల్యాల్ ప్రభృతి సుస్థిగ్ధో లక్ష్మణో లక్ష్మీవర్ధనః ।
రామస్య లోకరామస్య భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య నిత్యశః । 27

సర్వప్రియకరస్తస్య రామస్యాపి శరీరతః ।
లక్ష్మణో లక్ష్మీసంపన్నో బహిఃప్రాణ ఇవాపరః । 28

స చ తేన వినా నిద్రాం లభతే పురుషోత్తమః ।
మృష్ట మన్న ముపాసీతమ్ అశ్నాతి స చ తం వినా । 29

యదా హి హయమారూఢో మృగయాం యాతి రాఘవః ।
తదైనం పృష్టతోఽన్వేతి సథనుః పరిపాలయన్ । 30

భరత స్యాపి శత్రుఘ్నో లక్ష్మణావరజో హి సః ।
ప్రాణైః ప్రియతరో నిత్యం తస్య చాసీత్ తథా ప్రియః । 31

స చతుర్విర్రహాభాగైః పుత్రైః దశరథః ప్రియైః ।
బభూవ పరమప్రీతో దేవైరివ పితామహః । 32

ఆ రాజకుమారులలో పెద్దవాడైన రాముడు ద్వజపతాకము వలె వంశప్రతిష్ఠను ఇనుమడింపజేయుచు తండ్రికి మిక్కిలి సంతోషమును గూర్చుచుండెను. మఱియు సమస్తప్రాణులకు శ్రీమహావిష్ణువువలె ఎంతయు ప్రేమపాత్రుడయ్యెను. (23)

ఆ రాజకుమారులందఱును వేదశాస్త్రములను అభ్యసించిరి. ధనుర్విద్యయందు ఆరితేటిరి. ప్రజలహితమునందే ఆసక్తి గలవారైరి. వారందఱును విజ్ఞానఖనులు, సకలసద్గుణ సంపన్నులు. (24)

రఘువంశజులలో మహాలేజశ్శాలియైన శ్రీరాముడు అమోఘమైన పరాక్రమముగలవాడు. సమస్తప్రజలకును పూర్ణచంద్రునివలె అష్టాదకరుడు. రాముడు ఏనుగునెక్కియు, ఆశ్వమును అధిరోహించియు, రథమునందుండియు యుద్ధ మొనర్చుటలో కుశలుడు. ధనుర్విద్యయందు నిరతుడు. సర్వదా తల్లిదండ్రుల సేవలలో నిమగ్నుడై యుండెడివాడు. (25-26)

ప్రజలను ఆనందింపజేయునట్టి అన్నయగు రామునియందు లక్ష్మణుడు బాల్యమునుండియు భక్తితత్పరుడు- నిత్యమూ ఆయనను సేవించుటయే ఒక మహాభాగ్యముగా తలంచువాడు. రామసేవలయందే నిరతుడగు లక్ష్మణుడు తనసుఖములను ఏమాత్రము పట్టించుకొనక త్రికరణశుద్ధిగా ఆ రామునకు అంకితబావముతో అన్నివిధములుగ ప్రియమును గూర్చు చుండువాడు. అతడు రామునకు బహిఃప్రాణము. (27-28)

పురుషోత్తముడైన శ్రీరాముడును లక్ష్మణుడు తనచెంత లేనిచో నిద్రపోయెడివాడు కాదు, తల్లి కొసల్య తీసికొనివచ్చిన కమ్మనిభోజనపదార్థములను అతడు తోడుగాలేనిచో భుజించెడివాడుగాదు. అనగా రాముడు క్షణకాలమైనను లక్ష్మణుని విడిచియుండెడివాడు కాదు. (29)

రాముడు ఆశ్వమునెక్కి వేటకు వెళ్లునప్పుడు లక్ష్మణుడు ధనుస్సును చేబూని, అతనిని కాపాడుచు వెంటనడిచెడి వాడు. (30)

లక్ష్మణునకు తమ్ముడైన శత్రుఘ్నుడును అతనివలె సేవా స్వభావము గలవాడు. అతడు భరతునకు ప్రాణములకంటెను ప్రియమైనవాడు. అట్లే శత్రుఘ్నుడును భరతునిపై ఎనలేని ప్రేమను కలిగియుండెను. (31)

చక్కనిశుభలక్షణసంపన్నులగు తననలుగురు ప్రియ పుత్రులతోగూడిన దశరథుడు ఇంద్ర, యమ, వరుణ, కుబేరులు అను నలుగురు దిక్పాలురతోగూడిన బ్రహ్మదేవుని వలె పరమానందభరితుడాయెను. (32)

తే యదా జ్ఞానసంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః ।
హ్రీమంతః కీర్తిమంతశ్చ సర్వజ్ఞా దీర్ఘదర్శినః । 33

తేషామేవంప్రభావాణాం సర్వేషాం దీప్తతేజసామ్ ।
పితా దశరథో హృష్టో బ్రహ్మ లోకాధిపో యథా । 34

తే చాపి మనుజవ్యాఘ్రా వైదికాధ్యయనే రతాః ।
పితృశుక్రావణరతా ధనుర్వేదే చ నిష్ఠితాః । 35

అథ రాజా దశరథః తేషాం దారక్రియాం ప్రతి ।
చింతయామాస ధర్మాత్మా సోపాధ్యాయః సబాంధవః । 36

తస్య చింతయమానస్య మంత్రమధ్యే మహాత్మనః ।
అభ్యాగచ్ఛన్ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః । 37

స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ద్వారాధ్యక్షాన్ ఉవాచ హ ।
శీఘ్రమాఖ్యాత మాం ప్రాప్తం కౌశికం గాధినస్పుతమ్ । 38

తచ్ఛ్రుత్వా నచసం త్రాసాత్ రాజ్ఞో వేశ్మ ప్రదుద్రుపుః ।
సంభ్రాంతమనసః సర్వే తేన వాక్యేన చోదితాః । 39

తే గత్వా రాజభవనం విశ్వామిత్రమ్ ఋషిం తదా ।
ప్రాప్తమావేదయామాసుః సృషాయైక్షాకవే తదా । 40

తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సపురోధాః సమాహితాః ।
ప్రత్యుజ్జగామ తం హృష్టో బ్రహ్మణమివ వాసవః । 41

తం దృష్ట్వా జ్వలితం దీప్త్యా తాపనం సంశితవ్రతమ్ ।
ప్రహృష్టవదనో రాజా తతోఽర్చ్యమ్ ఉపహరయత్ । 42

స రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్యోర్ఘ్యం శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా ।
కుశలం చావ్యయం చైవ పర్యఘృచ్చన్ నరాధిపమ్ । 43

ఆ నలుగురు రాజకుమారులును వివిధశాస్త్రజ్ఞాన సంపన్నులై సకలసద్గుణములతో అలరారుచు మిక్కిలి వాసిగాంచిరి. ఎట్టి పరిస్థితులయందును పొరపాటునైనను అకృత్యములకు పాల్పడెడువారు కారు, లౌకిక ప్రజ్ఞానిదులు, దూరదృష్టిగలవారు. ఇట్లు ప్రతిభాశాలురు, తేజోమూర్తులు ఐన తనకుమారులను జూచి, దశరథుడు జగత్సృష్టికర్తయైన బ్రహ్మవలె ఆనందించెను. (33-34)

పురుషశ్రేష్ఠులైన ఆరాజకుమారులు వేదవేదాంగస్మృతి పురాణేతిహాసదులను శ్రద్ధగా అధ్యయనము చేయుచుండిరి. తల్లిదండ్రులను పరమప్రీతితో సేవింపుచుండిరి. ధనుర్వేదము నందు నిష్ఠగలిగియుండిరి. (35)

దర్మాతుడైన దశరథమహారాజు యుక్తవయస్కులైన తనపుత్రులకు అన్నివిధముల ఈడుజోడైన కన్యలతో వివాహములు జరిపించుటకై గురువులతోను, బంధువులతోను బాగుగా ఆలోచింపసాగెను. (36)

మహాత్ముడైన దశరథుడు మంత్రులు మొదలగువారితో గూడి పుత్రులవివాహవిషయములను ఆలోచింపుచుండగా మహా తేజశ్శాలియైన విశ్వామిత్ర మహర్షి అచటికి విచ్చేసెను. (37)

రాజును దర్శింపగోరినవాడై ఆ ముని ద్వారపాలకులతో "నేను గాధిరాజుకుమారుడను, కుశికుని వంశమువాడను. నాపేరు విశ్వామిత్రుడు, నారాకను మీ రాజుగారికి వెంటనే తెల్పుడు" - అని పలికెను. (38)

విశ్వామిత్రునిమాటలను విని, ఆ ద్వారపాలకులు కలవరపడి, భయముతో రాజభవనమునకు పరుగెత్తిరి. (39)

వారు రాజప్రాసాదమునకు చేరి, విశ్వామిత్రమహర్షి రాకనుగూర్చి ఇక్ష్వాకువంశజుడైన దశరథమహారాజునకు నివేదించిరి. (40)

ఆ ద్వారపాలకులు తెలిపిన వార్తను విని, దశరథుడు సంతసించినవాడై, పురోహితులను వెంటదీసికొని, బ్రహ్మకడకు ఇంద్రునివలె ఆ మహర్షికి ఎదురేగెను. (41)

కఠోరనియమములను పాటించుచు బ్రహ్మతేజస్సుతో వెలుగొందుచున్న ఆ విశ్వామిత్రమహర్షిని గాంచి రాజు మిక్కిలి సంతోషించెను. పిమ్మట ఆయనకు అర్ఘ్యపాద్యాది సత్కారములను జరిపెను. (42)

ఆ మహర్షి శాస్త్రోక్తవిధులతో రాజుగారు సమర్పించిన అర్ఘ్యపాద్యాది సత్కారములను స్వీకరించెను. పిదప అతడు మహారాజుతో కుశలప్రశ్నలు గావించెను. (43)

పురే కోశే జనపదే బాంధవేషు సుహృత్సు చ |
కుశలం కౌశికో రాజుః పర్యప్యచ్ఛత్ సుధార్మికః | 44

అపి తే సన్నతాః సర్వే సామంతా రిపవో జితాః |
దైవం చ మానుషం చాపి కర్మ తే సాధ్యమస్మితమ్ | 45

వసిష్ఠం చ సమాగమ్య కుశలం మునిపుంగవః |
ఋషీంశ్చాన్యన్ యథాన్యాయం మహాభాగానువాచ హ | 46

తే సర్వే హృష్టమనసః తన్య రాజ్ఞో నివేశనమ్ |
వివిశుః పూజితాస్తత్ర నిషేదుశ్చ యథార్హతః | 47

అథ హృష్టమనా రాజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ |
ఉవాచ పరమోదారో హృష్టస్తమభిపూజయన్ | 48

యథాఽమృతస్య సంప్రాప్తిః యథా వర్షమనూదతే |
యథా సదృశదారేషు పుత్రజన్మాఽప్రజస్య చ | 49

ప్రణస్తస్య యథా లాభో యథా హర్షో మహోదయే |
తథైవాగమనం మన్యే స్వాగతం తే మహామునే | 50

కం చ తే పరమం కామం కరోమి కిము హర్షితః |
పాత్రభూతోఽసి మే బ్రహ్మన్ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి కౌశిక | 51

అద్య మే సఫలం జన్మ జీవితం చ సుజీవితమ్ |
పూర్వం రాజర్షిశబ్దేన తపసా ద్యోతితప్రభః | 52

బ్రహ్మర్షిత్వ మనుప్రాప్తః పూజ్యోఽసి బహుధా మయా |
త దద్యుత మిదం బ్రహ్మన్ పవిత్రం పరమం మమ | 53

శుభక్షేత్రగతశ్చాహం తప సందర్శనాత్ ప్రభో |
బ్రూహి యత్ ప్రార్థితం తుభ్యం కార్య మాగమనం ప్రతి | 54

ఇచ్ఛామ్యనుగృహీతోఽహం త్వదర్థపరివృద్ధయే |
కార్యస్య న విమర్శం చ గంతుమర్హసి కౌశిక | 55

కర్తా చాహమశేషేణ దైవతం హి భవాన్ మమ |
మమ చాయమనుప్రాప్తో మహానభ్యుదయో ద్విజ | 56

తవాగమనజః కృత్స్నో ధర్మశ్చానుత్తమో మమ |
తవాగమనజః కృత్స్నో ధర్మశ్చానుత్తమో మమ | 57

దార్మికోత్తముడైన విశ్వామిత్రుడు "ఓ రాజా! నీ పురము, ధనాగారము, కోసలదేశము, బంధుమిత్రులు కుశలమే గదా? సామంతరాజులందఱును నీ అదుపులో ఉన్నారా? శత్రువులనందఱిని జయించితివా? యజ్ఞాదిదైవకార్యములు, అతిథిసత్కారాదులు చక్కగా సాగుచున్నవి గదా?" అని దశరథుని పరామర్శించెను. (44-45)

పిమ్మట ఆ మునీశ్వరుడు వసిష్ఠుని సమీపించి, ఆయనలో కుశలప్రశ్నలు గావించెను. ఇంకను మహాత్ములైన వామదేవాది మునులనుగూడ అతడు యథోచితముగా పరామర్శించెను. ఈ విధముగా విశ్వామిత్రునిచే గౌరవింపబడినవారై వారందఱును ఎంతగానో సంతసించిరి. పిమ్మట అందఱును రాజసభా భవనమున ప్రవేశించి, తమతమ యోగ్యతల ప్రకారము అచట ఆసీనులైరి. (46-47)

మిక్కిలి ఉదారస్వభావముగల దశరథమహారాజు పులకితగాత్రుడై, ఉప్పొంగినమనస్సుతో విశ్వామిత్ర మహర్షిని స్తుతించుచు ఇట్లనెను. "ఓ మహర్షీ! అమృతము లభించునట్లును, నీళ్లు లేనిచోట వర్షము కురిసినట్లును, సంతానములేని వానికి ధర్మవత్ప్రియందు పుత్రులు కలిగినట్లును, నష్టపోయిన వానికి నిధులు లభించినట్లును, పుత్రులవివాహాది మహోత్సవముల యందు సంతోషము పెల్లుబికినట్లును మీ ఆగమనము మాకు మహానందమును గూర్చినది. మీకు స్వాగతము. (48-50)

ఓ ధర్మాత్మా! బ్రహ్మర్షీ! మీరు ఇచ్చటికి వచ్చుట మా అదృష్టము - ధన్యుడనైతిని. మీ అభీష్టమేమి? అందులకై నేనేమి చేయవలెను? దానమును గొనుటకు మీరెంతయు పాత్రులు. నేడు నాజన్మ సఫలమైనది - నా జీవితము చరితార్థమైనది. పూర్వము రాజర్షిగా వాసిగాంచితిరి - అనంతరము తపఃసభావమున బ్రహ్మర్షిత్వమును సాధించితిరి - కనుక మీరు మాకు బహుధా పూజ్యులు. ఓ బ్రహ్మర్షీ! అద్యుతమైన మీ ఆగమనము నన్ను అబ్బురపఱచినది. మా గృహము పావనమైనది - ప్రభూ! మీ శుభసందర్శనము వలన నేను కృతార్థుడనైతిని. మీరు ఏ కార్యనిమిత్తమై ఇచ్చటికి వచ్చితిరో తెల్పుడు. మీ కార్యమును నెరవేర్చుటకై సిద్ధముగా ఉన్నాను. అనుగ్రహింపుడు. (51-55)

ఓకౌశిక! కార్యవిషయమున సందేహమును పెట్టుకొనవలదు. మీరు పూజ్యులైన అతిథులు, కావున గృహస్థుడనైన నాకు దైవసమానులు - మీ కార్యమును నేను నెరవేర్చెదను. ఓ బ్రహ్మర్షీ! మీ ఆగమనమువలన నేను అచరించిన సమస్త ధర్మములును పఠించినవి - నేను అదృష్టవంతుడను." (56-57)

ఇతి హృదయసుఖం నిశమ్య వాక్యం
 శ్రుతిసుఖమాత్మవతా వినీతముక్తమ్ ।
 ప్రథితగుణయశా గుణైర్విశిష్టః
 పరమఋషిః పరమం జగము హర్షమ్ । 58

అర్థవంతములైన దశరథుని మృదుమదురవచనములు విశ్వామిత్రునకు నీనులవిందొనర్చినవి, హృదయమునకు ఆహ్లాదమును గూర్చినవి. అంతట ఉత్తమోత్తమగుణములచే బ్యాధికెక్కినవాడును, శమదమాదివిశిష్టగుణసంపన్నుడును ఐన విశ్వామిత్రమహర్షి పరమానందభరితుడాయెను. (58)

ఇత్యార్థే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే బాలకాండే అష్టాదశస్సర్గః (18)

వాల్మీకిమహర్షినిరచితమై ఆదికావ్యమైన శ్రీమద్రామాయణమునందలి బాలకాండమునందు పదునెనిమిదవసర్గము సమాప్తము

-- * * * --

19. పందొమ్మిదవసర్గము

యజ్ఞసంరక్షణార్థమై శ్రీరాముని పంపుమని విశ్వామిత్రునిఅభ్యర్థనము.

తస్మై రాజసింహస్య వాక్యమ్ అద్భుతవిస్తరమ్ ।
 హృష్టరోషా మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత । 1

సదృశం రాజశార్దూల తవైతద్భువి నాన్యథా ।
 మహావంశప్రసూతస్య వసిష్ఠవ్యవదేశినః । 2

యత్తు మే హృద్గతం వాక్యం తస్య కార్యస్య నిశ్చయమ్ ।
 కురుష్వ రాజశార్దూల భవ సత్యప్రతిశ్రవాః । 3

అహం నియమమాతీష్ఠే సిద్ధ్యర్థం పురుషర్షభ ।
 తస్య విఘ్నకరో ద్వౌ తు రాక్షసా కామరూపిణౌ । 4

వ్రతే మే బహుశశ్చిర్థే సమాప్త్యాం రాక్షసావిమౌ ।
 మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ వీర్యవంతౌ సుశిక్షితౌ । 5

సమాంసరుధిరోఘేణ వేదిం తా మభ్యవర్షతామ్ ।
 అవధూతే తథాభూతే తస్మిన్ నియమనిశ్చయే । 6

కృతశ్రమో నిరుత్సాహః తస్మాద్దేశాదపాక్రమే ।
 న చ మే క్రోధముత్రష్ణం బుద్ధిర్భవతి పార్థివ ।
 తథాభూతా హి సా చర్యా న శాపస్తత్ర ముచ్యతే । 7

స్వపుత్రం రాజశార్దూల రామం సత్యపరాక్రమమ్ । 8

కాకపక్షధరం శూరం జ్యేష్ఠం మే దాతుమర్హసి ।
 శక్తో హ్యేష మయా గుప్తో దివ్యేన స్వేన తేజసా । 9

మహాతేజస్వీయైన విశ్వామిత్రుడు దశరథమహారాజు యొక్క అద్భుతమైన ఆ వినమ్రవచనములను విని, పులకిత గాత్రుడై ఆయనతో ఇట్లు నుడివెను. (1)

"ఓ రాజశేఖరా! నీవు ప్రసిద్ధమైన ఇక్ష్వాకువంశమున జన్మించిన వాడవు. వసిష్ఠమహర్షియొక్క ఉపదేశములను అందినవాడవు. కనుక నీవు ఇట్లు మాట్లాడుటయే యుక్తము. నేను సంకల్పించిన కార్యమును తెల్పెదను. దానిని ఆచరింపుము. నీవు ఆడినమాట తప్పుకుము. (2-3)

ఓక లక్ష్మసీద్ధికై నేను యజ్ఞదీక్షను చేపట్టితిని. కామరూపులైన ఇద్దరు రాక్షసులు దానికి విఘ్నములు కలిగించుచున్నారు- నేను ఆచరించుచున్న యజ్ఞము దాదాపు పూర్తియగుచుండగా సుశిక్షితులై, పరాక్రమవంతులైన మారీచుడు, సుబాహువు అను ఇరువురు రాక్షసులు మాంసఖండములను రక్తములను యజ్ఞవేదికపై వర్షించుచున్నారు. నియమనిష్ఠలతో నేను ఆచరించుచున్న యజ్ఞము ఆ విధముగా విఘ్నములకు గురియగుచున్నది- నా శ్రమయంతయు వృథాయగుచున్నది. కనుక ఉత్సాహమును కోల్పోయి, నా ఆశ్రమమునుండి నేను ఇచటికి వచ్చితిని. ఓ బ్రాహ్మణ! అట్లు విఘ్నములను కల్గించు చున్నను వారిపై కోపమును ప్రకటించుటకు గాని, వారిని శపించుటకు గాని యజ్ఞదీక్షలోనున్న నాకు యుక్తము కాదుగదా! (4-7)

ఓ నరేంద్రా! సత్యపరాక్రమముడు, కాకపక్షధరుడు (జలసాల జాట్లు గలవాడు), శూరుడు, నీ కుమారులలో పెద్దవాడు ఐన శ్రీరాముని నావెంట పంపుము. ఈ రాముడు నా అండదండలతో తనదివ్యమైన తేజఃప్రభావమున యాగమునకు విఘ్నములను కలిగించు ఆ రాక్షసులను సంహరించుటకు